

“ ”

Liburutegira joaten direnen zerbitzura jarri behar dira liburuak, ez alderantziz

Gonzalo Oyarzún

Ahaztu liburutegi eredu klasikoak, aurrera eta atzera ibiltzeko espazio murrizteko korridoreak; isilik ibili nahi eta kirriki-karraka lureko egur zaharrak salatzen zaitu zein apalen artean ari zaren liburuak arakatzen. Liburutegiak liburutetik harago doazela dio Gonzalo Oyarzún liburuzain txiletarrak ALDEEK euskarara ekarri duen *Liburutegi imajinatua. Komunitateak ereiteko lorategia* liburuan. Proposamen bat: liburuak erabil dezatela espazio osoaren %30, ez gehiago. Eta sortu topaguneak, komunitatea aberasteko jendearen elkarguneak.

 GORKA PEÑAGARIKANO GOIKOETXEA DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Liburutegia “komunitateak ereiteko lorategia” dela nabarmentzen duzu. Zeure aita lorezaina zela kontatu didazu lehen, eta liburuzaina zara zu. Bien arteko nahasketa da?

Lorategiak diseinatzen zituen nire aitak, paisajista zen. Gauzak landatzearen ideia, moldekatzearena, diseinatzearena... uste dut hortik datorkidala. Liburutegiak, lorategiak bezala, diseinatu egin behar ditugu, bete behar duten funtzioa bete dezaten.

Liburutegiak lorategietan? Lorategiak liburutegietan?

Halako formulak baliatu daitezke, jakina. Eta badaude adibideak, berriki ezagutu

dudan Gironakoa (Herrialde Katalanak) esaterako, lorategi baten erdian dago liburutegia. Edo badira ere lorategiak liburutegien barnean. Baina ez diet loreei erreferentziarik egin nahi; esan nahi dudana da liburutegiak izan daitezkeela askotariko herri-komunitateak loratzeko eta hazteko leku perfektua.

Zer da zuretzat liburutegia?

Zentzurik zabalenean esanda, jakintza garatu nahi duen komunitatearen espazioa da. Ez da liburuzainarena, ez artxibategiena, ezta erakundeena ere... Bertara joaten diren herritarrena da, komunitatearena, arreta eta zerbitzua

jasotzen duten pertsonena. Guztientzat zabalik dago, eta jendearentzat espazio garrantzitsua eta erreferentzia izan behar du. Ez da nahikoa artxibategi gisa funtzionatzearekin.

Liburuak mailegatzetik harago doa, beraz, liburutegiaren funtzioa?

Liburutegia ez da soilik liburuen gordailua, ezta teknologiaren erreferentzia gunea ere, nahiz eta herrialde askotan eta jende askorentzat interneterako sarbide puntu bakarra izan. Ondarearen gordailu izan behar du liburutegiak, eta ondarea ez da soilik apaletan pilatzen. Ondarea, gainera, berregin egiten da etengabe. Pertsonen esku dago, komunitateko jendearen esku.

Herri baten jakintza liburuetan gordetzen dela esan ohi da.

Liburuak baino, liburutegiak dira jakintzaren gordeleku, hala izan behar-ko lukete. Jakina badagoela jakintza eta ondarea liburuetan eta interneten, asko gainera, eta norberaren eta komunitatearen ezagutzarako oso aberasgarri izan behar dira, baina harago joan behar dugu. Liburutegira joaten direnen zerbitzura jarri behar dira liburuak; orden horretan pentsatu behar dugu, eta ez alderantziz. Komunitateari jakintza emateko modu ugari daude, ez soilik liburuak mailegatuta.

A photograph of two men sitting in a room with a large arched window. The man on the left is younger, with dark hair and glasses, wearing a black t-shirt and shorts. The man on the right is older, with grey hair and glasses, wearing a dark jacket and pants. They are sitting in light-colored wooden chairs with cushions, facing each other. A small round wooden table between them holds several water bottles and a fern. The window behind them is large and arched, showing a view of green trees outside. The room has a light-colored wall and a polished floor.

Donostiako Tabakaleran elkartu
gara Oyarzúnekin. Gustuko du
lekua, konbertsatzeko lekuak
daudelako eta oso irekia delako.

Elkarguneak proposatzen dituzu, espazio sozialak.

Pertsonengan dago jakintza. Gerra bizitu zuen agure baten bizipenetatik asko ikas dezakegu, migratzaile batekin hitz eginda ere bai... Ezagutzak partekatua izan behar du, eta jakintza ahal da liburuetan edo datu-base handietan egon, baina baita pertsonak oinarri dituen liburutegian ere.

Herrialde Katalanetan egon naiz, eta ezagutu dut komunitatean zientzia sortzen oinarritzen den liburutegi bat. Kanariar Irletan, bestalde, *Bioleta Espazioa* deiturikoa ezagutu dut, genero kontuak ardatz dituen. Beste liburutegi bat Ugandan, duela urte batzuk joan nintzena: xaboa fabrikatzen ikasten dute, eta komunitatearentzat beharrezko diren erremintak sortzen dituzte liburutegiko tailerrean.

Tabakalera gaude, Donostian, eta aparteko gela batera etorri gara elkarrizketa egitera. Dena den, egia esan, Tabakalera izan daiteke salbuespena liburutegi ereduaren artean. Baina galdetu nahiko nizuke: ez da isiltasuna lehenesten liburutegietan?

Helduek, zaharrek, isiltasuna nahi dute, egia da. Eta umeei zarata handia egiten dute, enbarazu egiteraino. Helduak, askotan, liburutegira joaten dira bake bila, isiltasuna topatzera, irakurtzera eta tarteka tailerretan parte hartzera, baita lo egitera ere zenbait herrialdeetan. Haurrek, aldiz, herriko plazaren gisako espazioa nahi dute jolasteko, ba-

rrer egiteko, korri egiteko... Eta bestalde, tailerretan, ikastaroetan, solastatu egiten dira parte-hartzaileak. Ez dago aparteko zaratarik, baina soinua dago hor ere.

Liburutegiaren parte da hori guztia, eta errespetatu behar da. Ongi pentsatu eta diseinatu behar dira espazioak, ordutegiak eta denborak. Liburutegiek zerbitzuak batu eta aberastu behar dituzte, inoiz ez kendu eta murriztu. Beti egongo da konforme ez dagoen jendea, eta horregatik sortu behar dira mota guztietako liburutegiak. Bakoitzak bere identitatea izango du, bere publikoa.

Udal hauteskundeak izan ditugu duela gutxi Hego Euskal Herrian, eta herriren batean edo bestean, alderdi batzuen proposamenetan entzun ahal izan dugu "liburutegi eta espazio moderno eta garaikideak" sortzeko asmoa. Ez dakit iradokizunik izango zenukeen...

Udalek eta erakundeek bultzatu behar badituzte proiektuak, gaizki irtengo di-

rela esango nuke. Herritar talde txiki baten ekimenez balitz ere, gaizki. Hala eta guztiz, behin sortutakoan, espazio horiek hutsik geratzen dira. Espazio moderno eta garaikideak sortu behar badira, herritarren parte-hartze erabakitekoarekin egin behar da. Kalera irten eta jendea entzun.

Eta hori nola egiten da?

Badakigu zeintzuk diren herritarren beharrak? Agian ohartuko ginatke ez dituztela soilik liburuak behar, eta elkargune gehiago behar dituztela, programak, tailerrak, zitak... Elkartzeko aitzakiak. Isiltasunarena aipatu didazu lehen: orain, bogan dago zarata egitea liburutegi batzuetan, orain arte beti isiltasuna lehenetsi delako. Baina zarata nahi al dugu? Galdetu dugu zer nahi dugun?

Dena ez da informazioa jendearen eskura jartzea, liburutegi onenak, berrienak eta bestelako tresnak eskaintzea. Pertsonen nahiak ezagutu eta ahal den jende gehienaren beharrak asetzen ahal izango behar dugu.

Bartzelonako liburutegi sistema gustatu zaizula esan didazu.

Bai, sare indartsua osatu dute eta helburuak jendearengana, sentsazio hori izan dut. Espainiako legediak laguntzen du horretan, baina jakina, lekuaren arabera asko aldatzen dira gauzak. Borondate kontua da.

Argentinan, komunitatearen liburutegiak daude –"liburutegi popular" gisa ezagunak–, eta murgiltze ereduak onak dira. Guatemalan, indigenek sortu zituzten liburutegi komunak ezagutu ditut. Gerraostean sortu zituzten, gazteek hezikuntza apur bat jaso zezaten, baina gaur egun tradizioen jakintzaren gordailu handia dira. Esaterako, hainbat tailer eta formulen bitartez, arbasoek josten zuten gisan josten ari dira gaur egun.

Horixe da liburuan aipatzen duzuna: liburutegiek kapital soziala eratzen laguntzen dutela.

Oro har, arazo larria dugu liburutegiak ulertzeko aukerarik moduan. Liburutegiak hautematen dira ondasun kulturala gordetzeko eta mantentzeko espazio gisa, autore eta obrak handiak ezagutzeko balio dutelako. Egia da, eta ongi dago, baina funtzio ebidenteagoak ere badituzte. Kapital soziala aberasten dute, esaterako. Loturak egiten dira jendearekin, hortik hasita.

“ ”

Komunitateari jakintza emateko modu ugari daude, ez soilik liburuak mailegatuta

Boli Kostako adibide bat jarriko dut: Grainothèque edo aleen biblioteka gisa ezagutzen den liburutegia, landa-eremuan dagoena. Bazuten informazio-artxibo handia, liburu askorekin, ikerketa-txostenak, datu-base bereziki aberatsa ere bai... Baina apenas erabiltzen zen. Duela urte batzuk, bertara joandako boluntario talde batek, Nazio Batuen eskutik, komunitateari galdegin zion ea zeintzuk ziren haien beharrak. Jatekoarekin zuen zerikusia: haziak behar zituzten, tomate-aleak eskatzen zituzten. Izan ere, haziak aurrez prozesatuak direlako, erabilera bakarrekoak dira; hau da, behin baino ez dute ematen fruitua, eta fruitu horren haziak ez dute beste fruiturik ematen. Hazi jasangarriak behar zituzten, horixe eskatzen zuten.

Haziak mailegatzeko zerbitzua zabaldu zuen liburutegiak, dohainik, eta sistema zen urte batean hainbeste hazi hartzen zituenak hurrengo urtean beste hainbeste itzuli behar zituela, beste baten zerbitzura jartzeko. Horrela, 2018an, hiru tona hazi trukatu ziren.

“ ”

Badakigu zeintzuk diren herritarren beharrak?

Agian ohartuko ginateke ez dituztela soilik liburuak behar, eta elkargune gehiago behar dituztela

Kapital soziala ez ezik, kapital ekonomikoa ere bai.

Liburutegiak inbertsioa dira, komunitatea aberasteko aukera, baita ekonomikoki ere. Ugandan xaboia egiten dutela aipatu dut lehen, eta xaboia ez ezik, baratzeak nola landu eta zaindu ere irakasten dute.

Horrez gain, itzul gaitezen oinarriara edo ezagun zaigun horretara: liburueta-

ra. Ikerketa askok baieztatu dute, plazerrez irakurtzen duen 16 urteko gazteak, irakurtzen ez duenaren aldean, aukera gehiago dituela etorkizun ekonomikoko hobe izateko, besteak beste ezagutza eta abilezia psikosozial handiagoak dituelako. Inbertsioa da, finean.

Baina inbertsio gisa beharrean, gastu moduan ikusten badira, zer?

Bistan da kalte lazgarriak utzi zituela 2008an lehertu zen finantza krisiak. Liburutegi publiko asko itxi ziren, eta horietako asko ez ziren atzera ireki. AEBetan balantzea oso negatiboa izan zen. Ingalaterran 86 liburutegi publiko itxi zituzten, eta batzuk ez ziren itzuli. Afrikako hainbat herrialdetan, aldez, liburutegiak zabaldu zituzten; horixe izan zen aurkitu zuten soluzioa komunitateko familiei sostengua emateko.

Pandemiaren kalteak ere nozituko ziren.

Pandemiak ere kolpatu du, jakina. Munduko liburutegi guztiek ateak itxi zituzten, baina soluziorik aurkitu zuten

Kibera (Kenya)

Nairobi hiriburuko auzorik handienetakoa eta txiroenetakoa da Kibera. Zazpi tribu aurkari bizi dira auzo berean. Inoiz ez dira eseriko mahai berean; ez diote elkarri bisitarik egingo, eta seme-alabak ez dira lagunak izango eskolan.

Kiberaren erdian liburutegi bat dago; ezohiko espazioa da. Energia elektrikoa eta interneta ditu. Etxean sekula izango ez dituten liburuak eta teknologiak erabil ditzakete.

Liburutegi hori espazio ireki eta segurua da, eta aurkariak diren zazpi tribuetako kideak mahai berean eser daitezke.

Besteak beste, emakume gazteak haurdun geratzea ekiditeko programa eskaintzen dute bertako langileek. Pandemiaren ostea "oso tristea" izan zela dio Oyarzúnek, neska gazte asko haurdun itzuli zirelako konfinamendutik. "Liburutegiak oso garrantzitsuak dira jende askorentzat; askoren bizitzan eragiten dute".

SHOFCO GKE

Aarhus (Danimarka)

Dokk1 liburutegia komunitatearena da, eta "hazkundera ospatzen dute", literalki esanda. Hurbileko ospitale batean, komunitateko kide bat jaiotzen denean, kanpai handi bat jotzen dute. "Hurbiltasunezko ikuspegi afektiboa" aldarrikatzen dute, kide bakoitza osotasun baten parte dela defendatuta.

ARCHDAILY.CL

San Javier La Loma (Kolonbia)

Medellin hiriaren periferian dagoen auzo txiroa da. Auzoko azken mapa ofiziala 1971koa zen. Zaharkitua geratu zen, eta erabat ikusezina eta baztertua zen Medellinen. Auzokideak antolatu egin ziren duela hamarkada bat, eta dagoeneko sarean ere ikusgai dituzte auzoko kaleak, eraikinak eta negozioak, eguneraturik. Orain, haurren hezkuntzan jarria dute fokua.

BPPFILIALALOMA.WORDPRESS.COM

han eta hemen. Londres ipar-ekialdeko herrixka bateko langileek, adibidez, telefonoz egin zuten lan. Liburutegiko langileek, erabiltzaile ziren adinekoei etxeetara deitzen zieten zer moduz zeuden galdezka, laguntza eskainiz, baita liburuak etxera eramateko ere. Edo telefonoz irakurtzen zizkieten hainbat pasarte. Liburutegiko arduradun batek 60 orriko liburu bat irakurri zion 101 urteko emakumeari, telefonoz.

Pandemia aurretik ere, adineko pertsona horiek ez ziren liburutegira liburu bila joaten; hitz egitera joaten ziren, konpainia bila, bakarrik zeudelako eta ez zeukatelako norekin solastatu. Izan ere, liburutegia konbertsatzeko espazio bikaina da. Idazketaren aurretik sortu zen ahozkotasuna, eta egunen batean liburu guztiek su hartzen badute ere, ahozkotasuna geldituko zaigu. Balioan jarri behar da.

Adinekoak aipatu dituzu, eta mahai gainean jarri nahiko nituzke gazteak. Gerturatzeko dira liburutegietara?

Eskaintzen al zaie zerbitzurik? Nahiko komiki, manga... badituzte? Hip-hop-a dantzatu daiteke liburutegietan? Musika sortu daiteke?

Leporatzeko zaie ez dutela irakurtzen.

Helduen logikatik egiten ditugu halako balorazioak. Horixe nahi dugu, jende guztiak irakurtzea. Baina gazteentzat ez da libururik egiten, eta ezer gutxi daukate erakargarria dena. Hori ere planteatu beharko genuke: haur literatura ederra da, erakargarria, liburutegi askotan euren txokoak dituzte gainera, jolasteko lekuak... Baina behin 12 urteak igarota, ezer gutxi topa daiteke. Zergatik ez daukate eskubidea emozioz beteriko liburu erakargarri eta ikusgarriak irakurtzeko?

Derrigortutako irakurketa ereduak sustatzen da. Akaso askoren harremana liburutegiekin horretara mugatzen da, irakasleak agindutako liburuaren bila joatea.

“ ”

Pandemian, liburuzain batek 60 orriko liburu irakurri zion 101 urteko emakumeari, telefonoz

Beti antzinako liburuak irakurtzen dira, gainera; duela hamar, duela hamabost urte argitaratutakoak, edo gehiago. Irakasleek ez dituzte aldatzen, sistemak ez du zerrenda eguneratzen. Jakina aspertuko direla!

Horrez gain, gazteek ez dutela irakurtzen dioten horientzat: Bartzelonako liburutegi batean izan nintzen aurrekoan, inaugurazio ekitaldian lehenbizi, eta handik bi egunera berri. Komikibildumak guztiak hegan joan ziren azkar batean. Ez dute irakurri nahi ala irakurri nahi duten hori gutxi ekoizten da?

Gazteentzako elkarguneak ere sortu beharko dira liburutegietan.

Liburutegiak elkargune izan behar du pertsona eta klase guztientzat, eta askotariko espazioak izan behar ditu. Utz diezaiegun gazteei altu hitz egiten, baita musuak ematen ere, eta bikotekidearekin lehen esperientziak garatzen. Artistikoki, politikoki, zientifikoki... adierazteko lekuak behar dituzte. Guztiok behar dugu gure txokoa. ●

BABESLEA:

- ✓ 305.000 biztanleko lurguneko euskalduna
- ✓ 101 udal

arnasa GARA
euskaraz GARA

"Beti lurpean eta bazterretik zatozen erreka horri, zuri, itsasoa zor dizugu, justizia zor dizugu, ausardia zor dizugu, etorkizuna zor dizugu. Eta gure lo kanta berriekin amets egingo duten haur jaioberriak esnatu daitezela euskararen herrira".

Jon Maia Soria

